

SV. ROBERT BELLARMINO BORAC ZA PRAVA RIMSKOGA PAPE

PONAJVEĆA zasluga novog crkvenog naučitelja Roberta Bellarmina stoji u temeljitoj obrani pravnog prvenstva i nepogrešivog učiteljstva rimskoga pape. To ističe sam papa Pijo XI. u svom pismu »Providentissimus« od 17. rujna 1931., gdje veli:

»Odličnu je slavu stekao sv. Robert, što je nepobitno dokazao i protiv napadača veoma učeno obranio prava i povlastice, od Boga podijeljene rimskom papi, a među njima i one povlastice, što ih tada još nisu priznali svi stnovi Crkve, kakvo je nepogrešivo učiteljstvo papino, gdje on govori *ex cathedra*. Stoga se Bellarmino sve do naših vremena smatrao takvim braniteljem autoriteta rimskog pape, te su se i Oci vatikanskog sabora ponajviše poslužili njegovim spisima i naukama.«¹

Mislim da će štovanim čitačima »Života« dobro doći kratak pregled ove Bellarminove nauke, kako je svetac prikazuje u svojoj trećoj generalnoj kontroverziji O rimskom papi, glavni vojujuće Crkve. Ta se rasprava nadovezuje na dvije prve kontroverzije O pisanoj i nepisanoj riječi Božjoj i O Kristu, glavni svekolike Crkve. Bellarmino je ova predavanja prvi put držao g. 1577. u rimskom kolegiju.

»O vrijednosti ovih predavanja, veli profesor Kuhn,² slažu se svi glasovi od početka, pa i na protivničkoj strani našlo se sjajnih priznanja. Njegove te rasprave jednako odlikuju i savršenim posjedovanjem predmeta i opsežnom učenošću i zbijenom jasnoćom prikazivanja, kako se sve to skupa rijetko može naći. K tomu pridolazi druga vrlina: Kod Bellarmina ne ćemo naići na strastvene izlive niti na pogrde i zlobno iskrivljivanje protivničke nauke. On piše mirnom ozbiljnošću i dostojanstveno poput pravog učenjaka te onom uglađenosti, koja odaje kasnijeg kardinala rimske Crkve.«

U zanosnom predgovoru upućuje Bellarmino najprije svoje čitače na vanrednu važnost rasprave o rimskom papi. Iza toga spominje glavne napadače i branitelje ovih nauka te konačno navješćuje raspored građe, koju zgodno dijeli na dva dijela: naime 1. o naredbi vrhovnog pontifikata ili crkvene monarhije, a 2. o službi i vlasti rimskoga pape.

Prvi dio, kojim se bavimo u ovom prvom članku, obuhvaća 6 pitanja: a) Da li je monarhija najbolja vladavina? b) Ima li crkvena uprava biti monarhična? c) Da li je sveti Petar prvi duhovni samovladar katoličke Crkve? O tom trostrukom pitanju raspravlja prva knjiga ove kontroverzije. d) Je li isti

¹ *Acta Ap. Sedis*, 1931, 435 - 436.

² *Tübinger Quartalschrift*, 1844, 282 s.

blaženi Petar došao u Rim i ondje osnovao pontifikalnu Stolicu, koja ima vada tamo prebivati? e) Je li rimski biskup nasljednik sv. Petra ne samo u rimskom episkopatu, nego također u prvenstvu nad svom Crkvom? Ta dva pitanja obrazlaže druga knjiga. Na ovo se pitanje nižu također srodna pitanja o prizivima na papu iz svega svijeta, o imenovanju, potvrđivanju, premještanju, kažnjavanju, i svrgavanju biskupa i t. d. f) Je li se isti rimski biskup iz namjesnika Kristova pretvorio u antikrista? To se 6. pitanje obrađuje u trećoj knjizi ovih kontroverzija.

Drugi se glavni dio čitave kontroverzije, što ćemo ga u jezgri drugi put donijeti, bavi također šesterostrukim pitanjem:

a) Je li rimski papa punomoćni Sudac u kontroverzijama vjere i ćudoreda? b) Može li pogriješiti u tom sudu? c) Može li papa davati zakone, koji doista vežu ljudske savjesti, i može li ujedno kažnjavati kršitelje zakona? d) Je li Krist crkvenu jurisdikciju jedinome papi tako povjerio, da ona sama po njemu prelazi na druge?

Ta četiri pitanja rješava četvrta knjiga.

e) Da li papa ima osim duhovne jurisdikcije neku svjetovnu vlast na temelju svoga pontifikata *ea ratione qua Pontifex est*? f) Da li papa može imati i da li doista ima darivanjem knezova neko svjetovno gospodstvo nad određenim provincijama i pokrajinama?« Tim se pitanjem bavi posljednja šesta knjiga ove kontroverzije.

Sav je predgovor k ovoj kontroverziji krasna parafraza Božjih riječi: »Evo ja ću postaviti u temeljima Siona kamen, kamen prokušan, ugaoni, dragocjen, utvrđen na temelju (Kristu), kamen spoticanja i stijenu sablazni.«³

A. O CRKVENOJ MONARHIJI PREMA USTAVU KRISTOVU

Bellarmino u prvoj knjizi o rimskom papi najprije spominje različite oblike zemaljske vladavine. Za upravu Crkve daje on prednost monarhičnom ustavu; a obzirom na pokvarenost ljudske naravi cijeni, da je u ovom životu bolja monarhija ublažena aristokracijom i demokracijom.⁴ Protiv Magdeburških Centurija i sličnih novotarija ističe, kako i zašto Krist nije svojoj Crkvi dao demokratskog ustava (6. pogl.). Dalje pobija zabludu onih protestanata, koji bi htjeli pokoriti crkvenu upravu svjetovnim knezovima (7. p.). Jednako odbija Husovu nauku o vrhovnoj kolegijalnoj vlasti biskupa, sabranih na saboru (8. p.).

U opširnom 9. poglavlju dokazuje protiv Kalvina, da ustav cjelokupne Crkve i pojedinih biskupija ima biti poglavito monarhičan. Krist je nevidljivi vrhovni glavar Crkve, koja kao vidljivo društvo treba i vidljivog vrhovnog glavara. Isto dokazuje iz ana-

³ Is. 28, 16; 8, 14; poredi ujedno Rim. 9, 33; 1 Pet. 2, 4-6.

⁴ Crkva je u više navrata osobito za Leona XIII. jasno izrekla i pokazala, da se ona ne veže ni uz koji oblik zemaljske vladavine: ona je jednako za republiku kao i za monarhiju, samo ako se dotična vlast drži Božjih i naravnih zakona; ako poštuje prava Crkve, obitelji i pojedinaca. (Nap. Ured.)

logije s nebeskom Crkvom anđela i sa Crkvom Staroga Zavjeta. Kao četvrti dokaz navodi razne slike, kojima se opisuje Crkva Kristova. Ona se naime ispoređuje s vojskom dobro uređenom, s tijelom čovječjim, u kojem vlada glava, s kraljevstvom, s ovčinjakom, s kućom, ladom . . . , kojima je jedan na čelu. Povrh toga monarhičan je prvobitni ustav, što ga je Krist dao svojoj Crkvi; a bez bitne promjene ne bi se drugi ustav mogao uvesti. Monarhičan ustav iziskuje također misija Crkve, da do kraja svijeta i vjeka raste te se raširi, i zato treba da vrhovni glavar Crkve razaslije misijonare po svem svijetu, jer je jurisdikcija pojedinih biskupa ograničena na njihov teritorij. — Jedinstvo je vjere novi razlog monarhičnom ustavu. Jer ne može biti toga jedinstva, ako nema jednog vrhovnog Suca, koga su svi dužni slušati. Rascjepkanost u raznim sektama to sjajno potvrđuje. I opomena Kristova: »Tko je među vama veći, neka bude kao niži, i tko je prvak, neka bude kao sluga«, pretpostavlja monarhični ustav.

Bellarmino protiv Kalvina oštroumno dokazuje, kako svi apostoli istina učestvuju u vrhovnom crkvenom poglavarstvu, ali je vrhovno poglavarstvo dano Petru kao redovito m pastiru, koji će vazda imati svoje nasljednike, dok su drugi apostoli postali dionici te vrhovne vlasti kao delegati bez nasljedstva. Zato već sv. Optat veli: »Krist zove Petra glavom i ističe jedinstvo Crkve u tom, što svi imaju prionuti uz tu glavu.« A sv. Krizostom kaže⁵ o Crkvi, da je njezin pastir i glava ribar.«

Što se tiče punine vlasti Petrove, razumije se, da je ona manja od vlasti Kristove, koja je izvorna te se proteže i na slavnu i na patničku Crkvu. Ali papa ima puninu vlasti obzirom na sve ostale podređene poglavare u Crkvi. Protiv prigovora Kalvinca Teodora Beze, da jedini Bog može tobože biti vrstan ravnati svom Crkvom, Bellarmin zgodno primjećuje:

»Bez čuda dakako ne može jedan jedini čovjek po sebi ravnati svom Crkvom, niti je to ikoji katolik ikada učio. Ali po mnogim podređenim pastirima može jedan isti vrhovni glavar veoma zgodno ravnati svom Crkvom, kako se već i apostol naroda »brinuo za sve Crkve.« Analogija s ogromnim zemaljskim kraljevstvom isto potvrđuje.

A zašto onda sav svijet i u političkom pogledu ne sluša samo jednog vrhovnog vladara? Bellarmino odgovara: Vrhovna politička vlast ne zahtijeva toga, jer ne treba svuda istih građanskih zakona i uredaba. Ali da se Crkva ušćuva, treba da se svi slažu u jednoj istoj vjeri, u istim sakramentima i u istim Božjim zapovijedima. A to ne može biti bez jedinstva crkvenog društva.

Pisac prelazi sada na treće temeljno pitanje: Je li Petar bio prvi duhovni monarh katoličke Crkve? Dokaz za tu činjenicu osniva se na dvostrukoj svečanoj izjavi, kojom sam Spasitelj Petru, sinu Joninu, obećaje i kasnije predaje vrhovnu upravu Crkve.

⁵ Hom. 55 in Mat.

I. OBEĆANJE PRIMATA: TI SI PETAR* ...

Pod dvostrukom slikom Spasitelj ovdje obećaje Petru prvenstvo nad svom Crkvom. Što je u zgradi temelj, to je u tijelu glava, u gradu načelnik, u kraljevstvu kralj i u kući domaćin. Druga je metafora slika ključeva: Komu se povjere ključevi grada, taj se postavlja kao kralj ili barem kao vrhovni upravnik grada, te on može pripustiti ili isključiti kogagod hoće.

No budući da inovjerci ne priznaju ovog tumačenja, Bellarmino razlikuje obzirom na taj tekst četiri pitanja, koja će redom protumačiti i riješiti.

1. Da li je Petar ona stijena?

Prema zajedničkoj nauci svih katolika apostol je Petar ovdje označen kao stijena, i to ne u svojstvu privatne osobe nego u službenom svojstvu pastira i glave Crkve. Autor to jasno dokazuje najprije na temelju izvornog aramejskog teksta, u kojem jedna ista riječ »Kepha« znači i stijenu i Petra, dok grčki i latinski prijevod upotrebljavaju dvije riječi (petra, Petrus). Za ispravnost ovog katoličkog shvaćanja Bellarmino donosi svu silu svjedočanstva iz istočne i zapadne tradicije.

Sav sabor kalcedonski, koji je brojio 630 biskupa, u trećoj sjednici zove Petra stijenom i temeljem — *petram et crepidinem* — katoličke Crkve. Isto se tako u svoj latinskoj Crkvi već onamo od vremena sv. Ambrozija pjevaju riječi iz njegova himna *Ad Laudes Dominicae*: »*Hoc ipsa petra Ecclesiae canente culpam diluit* — Dok pijetao pjeva, stijena Crkve okajava grijeh«. Pa već sv. Augustin⁷ svjedoči, da se po ovom stihu Ambrozijevu pjevalo, kako je Petar stijena, na kojoj je Gospod sazidao Crkvu.

Slijede kao svjedoci Origen, Atanazije, Bazilije Veliki, Ivan Krizostom, Epifanije, Ćiril Aleksandrijski, Psellos, Teodoret, Eutimije, Teofilakt, Tertulijan, Hilarije, Ambrozije, Jeronim, Augustin, Maksimo i Leon Veliki.

Iza toga pisac obara tri kriva mnijenja. Protiv Erazma pokazuje, da »stijena« ovdje ne može značiti »vjeru svih vjernika«, jer se Simonu ime promijenilo, a ne vjeri, a vjera se ne zove »vratar rajski«, kako Hilarije zove Petra u istom tekstu, što ga Erazmo iskrivljuje.

Protiv Kalvina Bellarmino ističe, kako u ovom tekstu: »*Tu es Petrus, et super hanc petram . . .*« zamjenica »*hanc*« (na ovoj stijeni) nužno znači Petra, a ne Krista, premda nitko ne sumnja, da je i Krist stijena i temelj, kako ga prikazuje apostol 1. Kor. 3. Uzalud se Kalvin poziva na sv. Augustina, koji i sam priznaje, da

* Mat. XVI, 18, 19.

⁷ Retr., I 21.

je prije taj tekst protumačio o Petru. Ali krivo misleći, da je riječ »petra« i u izvornom jeziku različita od imena Petrova, Augustin⁹ daje čitaču slobodu, da tu riječ »petra« shvati ili o Petru ili o Kristu, ovo po onoj Pavlovoj (1. Kor. 3): »Stijena pak bijaše Krist.« Ipak se Kalvin usuduje tvrditi, da Augustin drži za bogohulstvo izjavu, da je Crkva sazidana na Petru.

Konačno Bellarmino pobija treće krivo mnijenje, da je »petra« tobože »vjera ili ispovijest vjere«, kako to tumače pristaše Luterove, pozivajući se pritom na neke sv. Oce: Hilarija, Ambrozija, Krizostoma, Ćirila Aleksandrijskog. Naš autor dobro razlikuje: »Vjera ili ispovijest« može se apsolutno po sebi razumjeti bez odnosa na osobu Petrovu; i tako bi htjeli protivnici, da je vjera temelj Crkve. Ali se sigurno varaju, jer onda ne bi Gospodin rekao: »Na ovoj stijeni ja ću sazidati«, nego: »Sazidujem ili zidam«. Nadalje vjera se istina može apsolutno zvati temelj opravdanju i svim krepostima. Ali vjera nije u pravom smislu temelj Crkvi, jer temelj i ostala zgrada moraju biti jedne iste vrste. Crkva je pak zajednica ljudi kanoti živoga kamenja⁹; pa zato treba također da onaj kamen, koji je temelj, bude neki čovjek, a ne krepost. — U ostalom zamjenica »hanc« (na »ovoj« stijeni) jasno pokazuje, da se ova odnosi na stijenu neposredno prije spomenutu, dakle na Petra. Treba dakle vjeru Petrovu, i to, ne privatnu vjeru, nego vjeru Petra pastira razumjeti kao temelj Crkve, ako se uopće pripušta to shvaćanje. A to se slaže s našim prvim shvaćanjem, po kojem je Petar temelj. Petrova pak vjera može se zvati temelj Crkve iz dvostrukog razloga: 1. jer je Petar poradi zasluge svoje vjere postigao da bude temelj Crkvi, kako to tumače gore spomenuti Oci; a 2. Petar je osobito time temelj Crkvi, što po svojoj nepomičnoj vjeri ima druge utvrditi u vjeri.¹⁰

2. Da li »biti temeljem« znači »upravljati Crkvom«?

Što znači: »Crkva se ima sazidati na stijeni«? Svi katolici tvrde, da ta metafora znači: »Petru je uprava Crkve povjerena, osobito što se tiče vjere.« To je naime osobitost temeljne stijene, što podupire i drži svu zgradu, kako to tumače Krizostom, Ambrozije i Grgur Veliki. Luter prigovara: »Pravo se veli, da se Crkva gradi na vjeri; ali iz toga ne slijedi, da se vjera može nazvati: Rector Ecclesiae.«

Upravo zato, kaže Bellarmino, rekosmo, da ne govorimo u pravom smislu: »Crkva se gradi na vjeri.« Pa i onda, kada bi se to reklo u pravom smislu, prigovor ne bi valjao, jer treba sve razumjeti prema samoj naravi stvari. Ako se dakle kaže, da se Crkva zida na vjeri, smisao ima biti taj, da je Crkva ovisna o vjeri kanoti o uzroku opravdanja i o nekom daru, bez kojega ne

⁹ Ibidem.

⁹ I. Petr. 2.

¹⁰ Luk. 22.

bi bila Zaručnica Kristova. Ako se pak veli, da se zida na Petru, smisao je: »Crkva je ovisna o Petru kanoti o upravniku; takova je naime ovisnost čovjeka o čovjeku.«

Dalje pisac razlaže trostruki smisao, u kojem se svi apostoli mogu nazvati temeljima Crkvi, a da se ni malo ne dira u povlasticu Petrovu. Svi su naime apostoli osnovali prve crkvene općine: Petar ovu, Jakob onu, a drugi druge, niti je jedini Petar sve priveo Kristu. Osim toga svi se apostoli i proroci zovu temeljima Crkve obzirom na nauku od Boga objavljenu, jer se vjera Crkve oslanja na objavu, koju su apostoli i proroci primili od Boga . . . Napokon i obzirom na upravu mogu se svi apostoli zvati temeljima crkve. Svi su naime bili glave, upravnici, pastiri cjelokupne Crkve, ali ne u onom odličnom smislu kao što Petar. To će reći: Imali su svi preobilnu vlast kao apostoli ili legati za svu Crkvu; Petar je pak imao vrhovnu vlast kao redoviti pastir; nadalje su drugi apostoli imali puninu vlasti tako, te im je Petar bio glava, pa su oni bili ovisni o Petru, a ne obratno.

3. Tko je onaj, komu se veli: »Tebi ću dati ključeve« . . . ?

Katolicima je istina posve bjelodano, da je Isus ove riječi upravo Petru, i da tu ističe veliku povlasticu samoga Petra, komu je u istom kontekstu rekao: »Blažen si, Simone, sine Jonin.« No drugovjerci tako kušaju protumačiti ove jasne riječi te tvrde, da Petru, sinu Joninu, nije ovdje ništa osobito obećano, i da se sve ovo obećanje direktno tiče sve Crkve, koju da je Petar u ono vrijeme lično zastupao.

Bellarmino razlikuje historijsko i parabolično zastupstvo druge osobe ili stvari. Tako Abraham sa svoja dva sina historijskim načinom zastupa i znači Boga, koji će imati dva naroda, Zidove i neznabošce, kako to apostol Pavao tipično tumači.¹¹ I za poslenu Marta isto tako historijskim ili tipičnim načinom zastupa i znači aktivni život, a kontemplativna je Marija tip ili primjer kontemplativnog života.

Parabolično pak ili u priči i paraboli označuje se jedno po drugomu, gdje se nešto vjerojatnim načinom izmišlja poput priče, da se drugo označi, kao što u evanđelju sijač dobrog sjemena znači Krista. Na ovaj parabolični način poslanici kraljevi primađu kadikad ključeve grada, premda time ne stiču ništa za sebe, nego samo zastupaju osobu vladarevu. Tako bi htjela šmalkaldska sinoda da razumije riječi Kristove o ključevima, kao da je Gospodin ključeve poglavito i »neposredno« predao Crkvi, koja da i zato ima pravo poziva.

Učeni pak Bellarmino temeljito dokazuje, da je Petar sam doista poglavito i neposredno primio ključeve i tako unaprijed

¹¹ Gal. 4.

pokazao, da će sva Crkva kasnije na neki način primiti ključeve. Prije svega sam je Spasitelj označio osobu Petrovu uz ime njegova oca tako točno, kako to rade službeni bilježnici u službenom dokumentu. Nadalje izriječom kaže: »Ja tebi velim.« Onda ističe prvobitno ime njegovo: »Blago tebi, Simone, sine Jonin«, i dodaje novo ime, koje mu je sam nadjenuo: »Jer si ti Petar.« Čemu sve ovo točno opisivanje osobe, ako se uistinu samom Petru ništa ne obećaje?

Povrh toga Petar nije tada nikako bio izaslanik ili zastupnik Crkve, jer mu nitko ne bijaše povjerio ove zastupničke službe. Nadalje: Krist u pravom smislu obećaje ključeve onome, koji bijaše neposredno prije rekao: »Ti si Krist, Sin Boga živoga«; jer kako veli sv. Jeronim: »Nagradu je primila prava ispovijest vjere.« Ali je upravo Petar izrekao onu slavnu ispovijest vjere, i to, u svoje ime, pa je zato i u svoje ime, za svoju osobu, primio obećanje ključeva. Patrističko shvaćanje isto potvrđuje, kako to autor razlaže, kao što i razne prigovore temeljito pobija.

4. Što se ima razumjeti pod »ključevima«?

Kalvin tvrdi, da Petar nije primio prvenstva u Crkvi, ni onda, kad bi se moglo dokazati, da su njemu jedinome dani ključevi kraljevstva nebeskoga. Da to dokaže izvrača smisao o vezanju i razrješivanju kao i o opraštanju i zadržavanju grijeha, kao da sve to znači samo propovijedanje evanđelja, po kojem se rasvjetljuju ljudi i obraćaju od grješnog puta, ili pak ostaju tvrdokorni, kad im se prijeti kaznom vječnih muka. I još tvrdi Kalvin, da to tumačenje nije uvijeno i usiljeno niti iskrivljeno, nego autentično, lako razumljivo i običajno.

Centurijatori navode drugi »dokaz«, da prvenstvo nije Petru obećano po ključevima, jer drukčije ne bi apostoli poslije sumnjali, tko je veći među njima, a Spasitelj bi im rekao: »Nemojte se prepirati dalje, jer sam ja Petra postavio za prvaka.«

Mi katolici nasuprot, veli Bellarmino, svi razumijevamo pod Petru povjerenim ključevima vrhovnu vlast na svu Crkvu, pa potvrđujemo to shvaćanje trima razlozima.

1. Metaforični se izraz, »ključevi« i drugdje u Sv. Pismu shvaća u tom smislu. To dokazuje sav kontekst kod Izaije¹² o svrgnuću jednog vrhovnog svećenika i ustoličenju drugoga, gdje pri koncu čitamo: »I dat ću ključeve kuće Davidove na leđa njegova, te će on otvoriti, a nitko ne će zaključati, i zaključat će, a nitko ne će otvoriti.« Tu se očito označuje crkvena vlast, a ne oproštenje grijeha niti propovjednička služba. I simbolični se obred polaganja ključeva na leđa ovdje ističe. Drugi slični tekst imamo u knjizi Otkrivenja¹³ o »svetom i istinitom (Bogu - Čovjeku), koji ima ključ Davidov, otvara a nitko ne zatvara, zatva-

¹² XXII, 15 - 22.

¹³ III, 7.

ra a nitko ne otvara.« Potvrdu za to obećanje imamo i u profanom običaju predaje gradskih ključeva kralju u znak pokornosti.

2. Dokazujemo to shvaćanje samim riječima, kojima Isus na istom mjestu¹⁴ tumači vlast ključeva. Spasitelj ponovno upotrebljava izraz »svezati« o zapovijedima i o kaznama,¹⁵ a riječ se »razriješiti« rabi o oprostjenju grijeha i kazni, o dispenciranju od zakona, zavjeta i zakletve...« Stoga se općim izrazom »Štogaod razriješiš...« daje Petru vlast suca i vladara svih, koji su u Crkvi.

II. DOKAZ ZA POVJERENO PRVENSTVO IZ Iv. 21, 17: »PASI OVCE MOJE«

razvija Bellarmino u 14., 15. i 16. poglavlju iste prve knjige ove kontroverzije. Pisac najprije dokazuje, da je jedinome Petru rečeno: »Pasi ovce moje.« Onda tumači riječ »pasi« protiv Luteru u smislu ne kojegod, nego pastirske ili starješinske brige za duhovnu hranu vjernika, kako to potvrđuju psalam 2. i psalam 22. te Izaija¹⁶ pa i homerski izraz »pastir naroda« i uz to razni sveti Oci. Konačno sv. Roberto pokazuje, kako riječi »ovce moje« znače svu Crkvu, uključivši i same apostole, koji također pripadaju »jednom ovčinjaku i jednom Pastiru«. Tako uče svi sveti Oci, n. pr. Epifanije, Krizostom, Ambrozije, Leon Veliki, Grigor Veliki, Teofilakt, Bernardo...

Autor na to niže šest prigovora, koje on temeljito rješava. Tako je autor nepobitno dokazao ne samo obećanje primata Petru iz Mat. XVI, 18 - 19, nego također činjenicu, da je Spasitelj doista Petru podijelio prvenstvo i upravu svekolike Crkve na Genezaretskom jezeru.¹⁷

28 povlastica Petrovih.

U slijedećih osam poglavlja ove prve knjige Bellarmino potvrđuje dokazanu tezu o prvenstvu sv. Petra. U tu svrhu redom ističe 28 raznih prerogativa ili povlastica, kojima se apostol Petar odlikovao ispred drugih apostola. 11 ovih povlastica dokazuje on iz evanđelja, 9 iz drugih novozavjetnih knjiga, ostalih 8 iz drugih autora.

Prva stoji u providencijalnoj promjeni imena, druga u odličnom mjestu Petrova imena u katalogima apostola, treća u hodaњу Petrovu po moru, četvrta u posebnoj objavi, kojom je Otac nebeski Petru javio božanstvo Kristovo; peta u postojanosti Crkve i njezine temeljne stijene, šesta u odlikovanju Petrovu kod plaćanja poreza za Krista i Petra, sedma u dvostrukom čudesnom ribolovu Petrovu, osma u molitvi Kristovoj, da vjera Petrova ne bi popustila. Kao daljne povlastice Petrove ističu se ove činjenice:

¹⁴ Mat. I. c.

¹⁶ XLIV, 28.

¹⁵ Mat. XVIII, 18; XXIII, 4.

¹⁷ Iv. XXI, 17.

ce: Krist je Petru kao prvomu prao noge; njemu se kao prvomu između apostola ukazao iza uskrsnuća; jedinome je Petru proreka kao smrt križa.

Djela Apostolska spominju ove povlastice: Petar saziva skupštinu te na mjesto propalog Jude predlaže izbor drugog apostola; Petar prvi promulgira evanđeoski zakon Židovima; Petar poslije dolaska Duha Svetoga tvori prvo čudo ispred drugih apostola; Petar kao vrhovni Sudac na zemlji upoznaje i žigoše licemjerstvo Ananijino i Safirino; »Petar je obilazio sve«¹⁸ kao vrhovni pastir; Petar je prvi među apostolima počeo i poganima propovijedati evanđelje; za utamničenog Petra molila se Crkva bez prestanka. I Pavao je došao poslije povratka iz Arabije u Jeruzalem »da vidi Petra« i da se s njime posavjetuje.¹⁹

To su povlastice koje Sv. Pismo ističe. Bellarmino iz raznih autora spominje još osam drugih prerogativa Petrovih, koje ipak dijelom nijesu zajamčene. To ipak stoji te je danas općenito i među inovjercima priznato, da je Petar po nadahnuću Božjem u Rimu stalno podigao svoju biskupsku stolicu, kako to ističe među ostalima i Leon Veliki. Nadalje je i to istina, da su se od prvih vjekova vazda smatrale patrijarhalnim samo one Crkve, što ih je Petar ili sam osnovao (Antiohija i Rim) ili po svom učeniku Marku (Aleksandrija). Konačno Bellarmino ističe još dvije povlastice uvedene u slavu preminuloga Petra: svetkovinu Katedre sv. Petra, koju već sv. Augustin spominje, i uvrštenje imena Petrova u t. zv. *l i t e r a s f o r m a t a s* ili u nastupne poslanice novo izabranih biskupa, po kojima su ovi zasvjedočili svoju crkvenu zajednicu s ostalima biskupima.

Pri koncu ove prve knjige pisac posvećuje jedno (25.) poglavlje svjedočanstvima grčkih i latinskih Otaca, koja potvrđuju primat Petrov. Dalje on u dva poglavlja osvjetljuje odnos sv. Petra prema apostolu Jakubu mlađemu i prema sv. Pavlu, te u posljednjem (28.) poglavlju pobija prigovor Magdeburških Centurijatora o tobožnjih 15 grijeha Petrovih.

B. PRIMAT SV. PETRA PREŠAO JE NA RIMSKOG BISKUPA.

»Označivši ono, čim se primat Petrov ima protumačiti i obraniti, valja nam prijeći na ono, što se tiče primata njegovih nasljednika. Pa kako se pravo nasljedstva rimskih biskupa osniva na tom, što je Petar po zapovijedi Božjoj svoju Stolicu podigao u Rimu i ondje stolovao do smrti, nameće se prvo pitanje: Je li Petar bio biskup rimski te nije li nikad drugamo premjestio svoju Stolicu?«

Tako piše Bellarmino na početku svoje druge knjige, i time je natuknuo vezu između primata Petrova i primata rimskog pape, koju ćemo sad istražiti u drugoj knjizi. Istaknuvši najprije stalno uvjerenje svega kulturnog svijeta kroz više od 15 stoljeća o činjenici, da je Petar bio biskup rimski i da je u Rimu umro kao

¹⁸ Dj. Apost. IX, 32.

¹⁹ Gal. I, 18.

mučenik na križu, pisac spominje među prvim protivnicima ove historijske činjenice učitelja Ivana Wiklifa, nekog Vilima, onda luterovce Udalrika Veleni i Flačića Ilirskoga. Calvin obzirom na suglasje svih pisaca ne niječe smrt Petrovu u Rimu, ali se ograđuje protiv činjenice, da je Petar bio biskup u Rimu, osobito du-lje vremena; a slično se izrazuju i Magdeburške Centurije.

Bellarmino razlikuje četiri prijepona pitanja: 1. Da li je Pe-tar bio u Rimu? 2. Da li je umro u Rimu? 3. Da li je biskup bio u Rimu? 4. Nije li nikad više napustio rimskog episkopata, pošto ga je jednoć primio? Dobro se razlaže *status quaestionis*, gdje se ističe, da sa katoličkog stanovišta treba samo dokazati treću i četvrtu tačku. Ali pisac ima također nepobitnih dokaza za dvije prve tačke, premda pravom odbija apokrifne knjige »Prepoznaje«, što su ih stari krivovjerci podmetnuli sv. Klementu Rimskom.

Za dokaz prve točke ističe se osobito svjedočanstvo samo-ga Petra pri koncu prve poslanice: »Pozdravlja vas Crkva, sabra-na u Babilonu, i Marko sin moj.« Sva starina onamo od Ivana a-postola, Papije, Tertulijana, Euzebija, Jeronima i t. d. svjedoči da se pod »velikim Babilonom na sedam gora«²⁰ ima razumjeti po-ganski Rim. Papija n. pr. kod Euzebija²¹ veli: »Petar u svom prvom pismu, što ga piše iz Rima, spominje Marka i tu u prene-senom smislu zove Rim Babilonom.« Slično i Jeronim u spisu *De viris ill. o sv. Marku*.

Drugu točku dokazuje Bellarmino, spominjući grobove apo-stola Petra i Pavla u Rimu, o kojima veli već Euzebije²²:

»Neron kao očiti neprijatelj božanstva i (kršćanske) religije traži naj-prije da pogubi same apostole, vođe i zastavnike puka Božjega: Pavlu daje odrubiti glavu u samom gradu Rimu, a Petra osuđuje na smrt križa. Cijenim da je suviše tražiti izvana svjedočanstvo za to, jer samu činjenicu (mučeni-čke smrti njihove u Rimu) posvjedočuju odlični i presajni nadgrobní spome-nici njihovi sve do današnjega dana.«

Na to pisac niže svu silu drugih nesumnjivih patrističkih i liturgijskih svjedočanstava (3. pogl.).

Treću i četvrtu točku zajedno dokazuje Belarmino u 4. po-glavlju pod ovom tezom:

I. Petar je bio rimski biskup do svoje smrti.

Ističe kako se po priznanju samog Kalvina svi stariji pisci slažu u tom, da je Petar u Rimu umro. Ali jednako mora Calvin onda i to priznati, da je Petar u Rimu sve do svoje smrti vršio biskupsku službu. Odakle naime najviše dostojanstvo rimske Cr-kve, što ga i Calvin priznaje, ako ne otuda, što je Petar bio pravi Pastir i biskup rimski? — Nadalje protivnici ne mogu nam ozna-

²² Ibid. II, 25.

²⁰ Poredi Apoc. XVII.

²¹ Hist. Eccl. II, 15.

čiti, gdje je drugdje Petar stolovao poslije svog odlaska iz Antiohije. Sami naime Antiohijci priznaju, da Petar nije uvijek ostao kod njih, pa imamo i stalnu tradiciju, po kojoj se nikad prvo mjesto nije pripisalo antiohijskom biskupu. No nema ni druge Crkve, koja bi tvrdila, da joj je Petar biskup bio osim antiohijske i rimske. Zar dakle nije bio biskup nijedne Crkve? Protivnici ne mogu to tvrditi, jer baš po njima je Petar bio biskup samo jedne posebne Crkve, a ne biskup svekolike Crkve. Ako je dakle Petar umro u Rimu po složnom svjedočanstvu tradicije i ako je bar negdje bio biskup, ne može to biti drugdje nego u Rimu.

Dalje Irenej³ u svom katalogu rimskih biskupa na 1. mjestu bilježi Petra i Pavla, onda Lina, Anakleta, Klementa i ostale do Eleutera, svoga suvremenika; a za trojicu (Klementa, Siksta i Eleutera) veli, da su naslijedili Petra i Pavla, što ne bi mogao kazati, da nije Petar bio biskup u Rimu. Tertulijan opet (*De praescript.*) veli, da je Petar zaredio Klementa, i da je Petar poslije u Rimu raspet bio. Nadalje sv. Ciprijan prečesto zove rimsku Stolicu Katedrom Petrovom, a Euzebije Cezarejski u svojoj Kronici primjećuje ka godini 44. po Isusu:

»Petar rodom Galilejac, prvi velesvećenik kršćana, osnovavši najprije Crkvu antiohijsku, ode u Rim, gdje je propovijedajući evanđelje ustrajao 25 godina kao biskup istoga grada.«

Isto tako svjedoče za tu činjenicu Epifanije, Atanazije, Ambrozije, Jeronim, Augustin, Prudencije, Sulpicije Severo, Teodoret, Sozomen te Oci raznih ekumenskih i provincijalnih sabora.

Razlozi i točni tekstovi Bellarminovi još i dandanas imaju svoju vrijednost i autentičnost, ako samo ispustimo neka apokrifna pisma, što su ih u srednjem vijeku podmetali nekim papama. Takvi su tekstovi Pseudoklementinske Konstitucije i pisma Marcela I. i Damaza. U ostalom od Klementa I. mogao bi Bellarmino autentično svjedočanstvo donijeti iz njegova pisma Korinćanima o mučeničkoj smrti Petra i Pavla u Rimu (cap. V. coll. c. VI. »inter nos«); a isto tako mogao bi spomenuti autentični tekst sv. Ignacija Antiohijskoga iz poslanice Rimljanima: »Ne zapovijedam vama poput Petra i Pavla« (IV., 3).

Od 5. do 11. poglavlja autor pobija razne poteškoće krivovjeraca protiv činjenice boravka i episkopata Petrova u Rimu.

A počevši od 12. poglavlja posvećuje on niz od 10 poglavlja pozitivnom dokazivanju druge glavne teze ove druge knjige:

II. Rimski papa nasljeđuje Petra u svoj crkvenoj monarhiji.

U uvodu ovog 12. poglavlja Bellarmino veli: »Dosada smo dokazali, da rimski biskup nasljeđuje Petra u rimskom episkopatu. Sada ćemo također dokazati njegovo nasljedstvo u primatu nad univerzalnom Crkvom.«

³ Adv. haeret. III. 3.

Uza sve novovjerce svoga vremena autor spominje među protivnicima osobito solunskog vladiku Nila (Kabazilu, strica i pretšasnika učenog Nikole Kabazile) iz sredine 14. stoljeća. Taj Nilo napisao je posebnu »Knjigu o primatu papinu«.²⁴

Ovaj solunski vladika Nilo ne niječe, da je Petar bio pastir svekolike Crkve i da je u Rimu vršio biskupsku službu sve do smrti. Nego samo tvrdi, da papa nije nasljednik Petrov u primatu nad svom Crkvom, već jedino u rimskom episkopatu. Dodaje pak, da je rimski biskup kasnije prema saborskim dekretima primio neki primat časti, da se naime ima spomenuti na prvom mjestu među biskupima, da prvi zasjedne, da prvi kaže svoj sud, a ne da svi-ma drugima zapovijeda. Dakle priznaje primat časti, a ne vlasti.

Bellarmino zgodno dijeli argumentaciju na četiri vrela pozitivnih dokaza, iza kojih još dodaje dokaz *ex reductione ad impossibile*, kako se sâm autor izražuje u 17. poglavlju.

Prvi se dokaz za primat papin nad svom Crkvom oslanja na božansko pravo obzirom na nasljedstvo. Neki naime treba da po božanskom pravu naslijedi Petra u pontifikatu nad svom Crkvom. Ovaj pak ne može biti drugi nego rimski biskup. Dakle on mu je nasljednik.

Prvu premisu dokazuje Bellarmino iz svrhe pontifikata. Jer je Pontifex poradi Crkve, a ne obratno, a to potvrđuje i sv. Augustin. Crkva pak sada ne treba manje jednog vrhovnog natpastira, nego u vrijeme apostolsko; dapače i više ga sada treba, jer sad ima više i gorih kršćana. Sa smrću Petrovom nije dakle mogao propasti pontifikat, koji je naređen, ne za dobro Petrovo, nego na korist Crkve; nego ima ostati i ustrajati dok ostane Crkva, ili svakako dok Crkva putuje na zemlji te treba brigu i budnost jednog vrhovnog pastira. Isto dokazuje iz jedinstva Crkve, u kojoj se ne smije promijeniti oblik vladavine, nadalje iz riječi Kristovih: »Pasi ovce moje« . . . Nadalje: Crkva je jedno tijelo te ima ovdje na zemlji jednu glavu osim Krista, kako svjedoči Pavao 1. Kor. 12, gdje veli: »Ne može glava govoriti nogama: »Ne trebam vas«, što sigurno ne vrijedi za Krista, koji nikoga ne treba. I analogija starozavjetnog Velikog svećenika to potvrđuje, kao što i gore spomenuti dokazi za potrebu monarhičnog ustava Crkve.

Druga se premisa ovako dokazuje: Nitko nije nikad tvrdio, da je on nasljednik Petrov osim rimskog i antiohijskog biskupa. Antiohijski pak biskup nije Petra naslijedio u pontifikatu nad svom Crkvom, jer nema nasljedstva bez ostavke ili po naravnoj smrti ili po svrgnuću i odreknuću. Petar je pak za života svoga ostavio antiohijsku Crkvu i stalno u Rimu zasjeo biskupsku Stolicu, kako smo vidjeli. Preostaje dakle, da rimski biskup, koji je umirućega Petra u Rimu naslijedio, bude nasljednik njegov i u

²⁴ O ovoj dvojici znamenitih Kabazila poredi Herder, *Kirchenlexikon* 7, 3 - 5.

svemu dostojanstvu i moći njegovoj. — K tomu: Kad bi antiohijski biskup Petra naslijedio u vrhovnom pontifikatu, bio bi on prvi od svih biskupa; ali je nicejski sabor u 6. kanonu izjavio, da je antiohijski biskup treći po redu.

Bellarmino razjašnjuje čitavo pitanje, razlikujući: »Drugo je nasljedstvo, drugo opet način nasljedstva (ratio successionis). Jer nasljedstvo rimskog biskupa u svemu pontifikatu Petrovu potječe od naredbe Kristove te je božanskoga prava, jer je Krist u Petru ustanovio pontifikat, što će trajati do konca svijeta, pa zato: kogod je nasljednik Petrov, prima od Krista pontifikat.

Nasuprot od čina Petrova, a ne od prve naredbe Kristove potječe to, da je biskup rimski kao biskup rimski nasljednik Petrov. Jer Petar je mogao vazda ostati bez posebne biskupske Stolice, kako je to učinio prvih pet godina, i onda bi kod smrti Petrove onaj njega naslijedio, koga bi Crkva sebi izabrala. Mogao je Petar također vazda ostati u Antiohiji, i onda bi ga antiohijski biskup naslijedio. Jer je pak stalno zasjeo biskupsku Stolicu u Rimu i tuđe ostao do smrti, zato mu je rimski biskup nasljednik...

Dalje autor primjećuje: »Premda nije valjda de jure divino, što rimski biskup kao rimski biskup nasljeđuje Petra u poglavarstvu nad svom Crkvom, to ipak apsolutno moramo tvrditi: Po božanskom je pravu rimski biskup pastir i glava svekolike Crkve, jer se zato ništa drugo ne traži, nego da je samo nasljedstvo (successio) de jure divino, t. j. da redovita služba obzirom na punomoćnu upravu svekolike Crkve ne potječe od ljudi, nego neposredno od naredbe Božje, kako smo to gore vidjeli.«

Treća primjedba: Makar i ne bilo valjda de jure divino, da je rimski biskup kao rimski biskup nasljednik sv. Petra, to se ipak proteže na vjeru katoličku. Nije naime isto: »de jure divino« i »de fide«. Pravo n. pr. nije po božanskom pravu imao paenulu ili gornju haljinu, premda je to de fide, da je on imao paenulu, jer se to bilježi u Sv. Pismu. Ako i nasljedstvo rimskog biskupa iza Petra nije izrijekom zabilježeno u Sv. Pismu, to se ipak iz Sv. Pisma bjelodano izvodi, da neki nasljeđuje Petra; a da je to rimski biskup, to znamo iz apostolske predaje Petrove, koju su tradiciju generalni sabori, dekreti papinski i suglasna svjedočanstva sv. Otaca razjasnili.

Konačna primjedba: Rimski episkopat i poglavarstvo nad svom Crkvom nisu aktualno dva episkopata niti dvije Stolice, (nego samo in potentia). Jer Petar, naređen od Krista kao Pontifex svekolike Crkve, nije sebi pripojio episkopata grada Rima, kao što biskup nekoga grada pripaja sebi drugi episkopat ili kanonikat ili opatiju; nego je on episkopat grada Rima uzdigao

do vrhovnog pontifikata nad svim svijetom, kao kad se priprosti episkopat uzvisuje do arhiepiskopata ili patrijarhata... Odatle slijedi, da je izabrani rimski biskup eo ipso vrhovni Pontifex sve Crkve, makar i izbornici to valjda ne izjavili.

Mimoilazimo dokaze *ex origine et antiquitate primatus* (c. 17), gdje pisac iz činjenica, da protivnici ne mogu označiti drugog početka ni drugog začetnika ovog primata, zaključuje, da se mora doći do Krista začetnika i do vremena Kristova.

Slijede drugi dokazi i potvrde iz faktičnog autoriteta rimskog pape prema drugim biskupima (c. XVIII.), iz papinskih zakona, dispencija i cenzura (c. XIX), onda dolaze 4 poglavlja posvećena rješenju raznih poteškoća. U 26. poglavlju razvija se dokaz iz činjenice, da nitko ne sudí rimskom papi, a na prigovore protiv toga odgovara pisac u tri naredna poglavlja.

Konačnu potvrdu donosi pisac za svoje dokaze iz raznih imena i naslova, kojima vjernici obično časte rimskog papu (c. XXXI.) Izostavivši treću knjigu o antikristu, preostaje nam još, da u drugom članku prikažemo u jezgri sadržaj četvrti i pete knjige o službi i vlasti rimskoga pape.

Ivan Petar Beck D. I.